

Työ- ja elinkeinoministeriö
AI FI 33/2026
22.5.2026

Amnesty International Suomen osasto
Hietaniemenkatu 7 A
00100 Helsinki
P: 09 8562 0600
E: amnesty@amnesty.fi
W: amnesty.fi

Amnesty Internationalin lausunto työ- ja elinkeinoministeriön virkapuheenvuoron valmisteluun (VN/12247/2026)

Amnesty International on maailman suurin ihmisoikeusjärjestö, jonka toiminta perustuu yksittäisten ihmisten tuelle. Tukijoita on 10 miljoonaa, 150 maassa eri puolilla maailmaa. Amnesty on poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton. Amnesty työskentelee kansainvälisesti ja Suomessa laaja-alaisesti ihmisoikeuksien edistämiseksi.

Amnesty International Suomen osasto kiittää mahdollisuudesta lausua otsikon asiassa ja lausuu kunnioittavasti seuraavaa:

Tiivistelmä

Amnesty International kehottaa lausunnossaan työ- ja elinkeinoministeriötä niin valmistellessaan virkapuheenvuoroaan, lainsäädäntöä ja keskeisiä ohjelmia kuin osallistuessaan valtion talousarvion laatimiseen vahvistamaan perus- ja ihmisoikeusvaikutusten arviointia sekä säädösvalmistelijoiden ja muiden työntekijöiden perus- ja ihmisoikeusosaamista.

Amnesty katsoo, että työllisyyttä ja työvoimaa koskeviin virkapuheenvuoron kirjauksiin tulee sisällyttää niin sanottua kaistanvaihtoa estävän sääntelyn purkamisen ja työperäisten oleskelulupien myöntämisen helpottaminen. Ilmastotavoitteiden saavuttamisen osalta Amnesty kehottaa ministeriötä sitoutumaan virkapuheenvuorossa toteuttamaan

energiasiirtymä irti fossiilisista polttoaineista oikeudenmukaisesti ja ihmisoikeusvaikutukset huomioiden. Lisäksi yritys vastuuta on edistettävä kansainvälisten standardien mukaisesti.

Amnesty Internationalin lausunnon väliotsikot noudattavat lausuntopyyntönsä otsikoita.

Elinkeinoelämä uudistuu ja alueiden elinvoima vahvistuu

Amnesty International pitää lausunnon pyytämistä tulevaa hallitusohjelmaa taustoittavan ministeriön virkapuheenvuoron valmistelussa hyvänä käytäntönä. Hallitusohjelma on merkittävin vaalikauden työtä ohjaava asiakirja ja ihmisten osallistaminen sen laadintaan prosessin eri vaiheissa on tärkeää perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen näkökulmasta. Amnesty International suosittelee vastaavaa käytäntöä myös muille ministeriöille.

Amnesty International pitää keskeisenä haasteena puutteita perus- ja ihmisoikeusvaikutusten arvioinnissa ja säädösvalmistelijoiden ja muiden työntekijöiden perus- ja ihmisoikeusosaamisessa.

Amnesty International kehottaa työ- ja elinkeinoministeriötä **niin valmistellessaan virkapuheenvuoroaan, lainsäädäntöä ja keskeisiä ohjelmia kuin osallistuessaan valtion talousarvion laatimiseen vahvistamaan perus- ja ihmisoikeusvaikutusten arviointia sekä säädösvalmistelijoiden ja muiden työntekijöiden perus- ja ihmisoikeusosaamista**. Tämä koskee niin elinkeinoelämän uudistamista, alueiden elinvoiman vahvistamista, työllisyyden kasvattamista, työvoiman saatavuuden parantamista kuin puhtaiden investointien edistämistä, joista ministeriö pyytää lausuntoa.

Lainsäädäntö, valtion talousarvio sekä strategiat, ohjelmat ja toimenpidesuunnitelmat ovat keskeisiä perus- ja ihmisoikeuksien turvaamisen välineitä. Perus- ja ihmisoikeusvaikutusten arviointia tulee vahvistaa lainvalmistelussa ja lainsäädännön seuranta-arvioinnissa, ja arviointi tulee ulottaa myös talousarvion, strategioiden, ohjelmien ja toimenpidesuunnitelmien valmisteluun ja seurantaan. Arvioinnissa on kiinnitettävä erityistä huomiota eri tavoin haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten oikeuksien toteutumiseen.

Säädösvalmistelijoiden ja muiden virkhenkilöiden perus- ja ihmisoikeusosaamista tulee vahvistaa pitkäjänteisesti kaikilla hallinnon aloilla ja tasoilla. Lainsäädäntöhankkeiden valmistelussa on sitouduttava noudattamaan lainvalmistelun kuulemisoppaan linjauksia mukaan lukien vähintään kuuden tai laajoissa hankkeissa kahdeksan viikon lausuntoaikaa.

Työllisyys kasvaa ja osaavan työvoiman saatavuus paranee

Amnesty International pitää keskeisenä haasteena niin sanottua kaistanvaihtoa estävää sääntelyä ja esteitä työperäisten oleskelulupien myöntämisessä.

Amnesty International kehottaa sisällyttämään virkapuheenvuoron työllisyyttä ja työvoimaa koskeviin kirjauksiin turvapaikanhauulle vaihtoehtoisten ja turvallisten reittien luomisen. Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalla tämä tarkoittaa **niin sanottua kaistanvaihtoa estävän sääntelyn purkamista ja työperäisten oleskelulupien myöntämisen helpottamista.**

Väestön ikääntyessä työvoimaa tarvitaan enemmän ja esimerkiksi kuluvalle hallituskaudella tehty niin sanottua kaistanvaihtoa koskeva lakimuutos, joka estää turvapaikanhakijana tullutta henkilöä saamasta työ- tai opiskeluperusteista oleskelulupaa, on täysin kestävä sekä yksilön että yhteiskunnan kannalta. Turvapaikanhakuprosessi saattaa kestää pitkään, joissain tapauksissa jopa vuosia, ja usein hakija prosessin aikana opiskelee tutkinnon ja/tai työllistyy. On kestävämpää, ettei turvapaikanhakijana tullut ihminen, joka on Suomessa ollessaan työllistynyt, saisi hakea oleskelulupaa työnteon perusteella etenkin, kun Suomen väestörakenne hyötyy maahanmuutosta ja työikäisen väestön kasvattaminen on talouden näkökulmasta järkevää.¹

Sisäministeriö on vuonna 2021 selvittänyt täydentäviä maahanmuuton väyliä kansainvälistä suojelua tarvitseville henkilöille, joissa painopisteenä olivat työ- ja opiskeluperusteiset väylät.² Selvitys ei johtanut toimiin hallituksen vaihtuessa, mutta siitä voi edelleen olla hyötyä tulevalle kaudella.

Puhtaat investoinnit edistävät ilmastotavoitteiden saavuttamista

Amnesty International pitää keskeisinä haasteina oikeudenmukaisuuden ja ihmisoikeuksien sivuuttamista energiasiirtymässä fossiilisista polttoaineista ja puutteita yritysvastuun edistämiseksi kansainvälisten standardien mukaisesti.

Energiasiirtymä toteutettava oikeudenmukaisesti ja ihmisoikeusvaikutukset huomioiden

Amnesty International peräänkuuluttaa tulevaa hallitusta toteuttamaan tarvittavat toimenpiteet, jotta ilmastolain tavoite hiilineutraalisuudesta vuoteen 2035 mennessä saavutetaan. **Energiasiirtymä irti fossiilisista polttoaineista on toteutettava oikeudenmukaisesti ja ihmisoikeusvaikutukset huomioiden.**

Tänä vuonna hyväksytyn kansallisen energia- ja ilmastostrategian toimeenpanolla on keskeinen rooli tarvittavien ilmastotoimien niiden oikeudenmukaisuuden varmistamisessa. Strategia tunnistaa nämä tarpeet, mutta sisältää vain vähän konkretiaa tavoitteiden edistämiseksi.

Suomen ilmastopoliittikkaa ohjaavat kansainväliset ilmastopöytäkirjat, kansallinen ilmastolaki ja EU-tason velvoitteet. Vuonna 2022 päivitetyn ilmastolain (423/2022) mukaan Suomi tavoittelee hiilineutraaliutta vuoteen 2035 mennessä ja 2050 mennessä 90–95 prosentin

päästövähennyksiä vuoteen 1990 verrattuna. Toistaiseksi toteutetut ja suunnitellut toimet fossiilisista polttoaineista irtautumiseksi ja hiilinielujen vahvistamiseksi eivät kuitenkaan riitä ilmastolaissa asetetun hiilineutraalisuustavoitteen saavuttamiseen.

Fossiilisista polttoaineista irtautuminen sekä siirtyminen hiilivapaaseen yhteiskuntaan on toteutettava oikeudenmukaisesti ja ihmisoikeuksia kunnioittaen. Esimerkiksi akkumineraalien ja muiden vihreälle siirtymälle kriittisiksi tunnistettujen raaka-aineiden tuotantoon liittyvä usein vakavia ihmisoikeus- ja ympäristöriskejä³, joita tulee torjua sekä kansainvälisellä että kansallisella tasolla.

Tavoite ilmastopolitiikan oikeudenmukaisuudesta sisältyy Suomen ilmastolakiin (423/2022), jonka 2 §:ssä todetaan lain ja sen mukaisen suunnittelujärjestelmän tavoitteena olevan "varmistaa osaltaan ilmastotoimien oikeudenmukaisuus ja kestävä kehitys". Lähtökohtia ilmastopolitiikan oikeudenmukaisuuden arviointiin on käsitelty esimerkiksi Ilmastopaneelin vuonna 2023 julkaisemassa raportissa⁴. Tässä raportissa todetaan, keskeinen haaste ilmastotoimien oikeudenmukaisuuden ja ihmisoikeusvaikutusten arvioinnille on, että siihen ei ole vielä vakiintuneita käytäntöjä ja menetelmiä. Ilmastotoimien oikeudenmukaisuuden arviointiin tulisi kehittää työkaluja ja näin parantaa tietopohjaa oikeudenmukaisuuden ristiriitojen ratkaisemiseksi sekä sen varmistamiseksi, että ilmastopolitiikka tukee ja edistää perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista⁵.

Ilmastotoimien oikeudenmukaisuus ja ihmisoikeusperustaisuus tulee varmistaa esimerkiksi vahvistamalla osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia sekä tarkastelemalla kattavasti politiikkatoimien ja hankkeiden sosiaalisia, ympäristöllisiä ja ihmisoikeusvaikutuksia. Ilmastopolitiikan vaikutuksia ja vaikuttavuutta arvioitaessa tulee huomioida erityisesti sellaiset ihmiset ja ryhmät, joiden elämään ja oikeuksiin ilmastonmuutos voimakkaimmin vaikuttaa, kuten lapset ja nuoret sekä alkuperäiskansa saamelaiset.

Osana ilmastonmuutokseen sopeutumista Suomen tulisi varautua ilmastonmuutoksen synnyttämään ja lisäämään siirtolaisuuteen. Työ- ja elinkeinoministeriön on huomioitava ilmastokriisi ihmisten liikkumista lisäävänä tekijänä ja aloitettava yhdessä esimerkiksi sisäministeriön ja ulkoministeriön kanssa systemaattinen valmistelutyö siihen vastaamiseksi Suomea sitovien ihmisoikeusvelvoitteiden mukaisesti.

Yritysvastuuta edistettävä kansainvälisten standardien mukaisesti

Amnesty International kehottaa työ- ja elinkeinoministeriötä sitoutumaan virkapuheenvuorossaan **edistämään kansainvälisten standardien mukaista yritysvastuusäätelyä EU:ssa ja kansallisesti.**

Yritystoiminnan vastuullisuus sekä kulutustuotteiden ekologinen ja sosiaalinen kestävyys on oikeudenmukaisen siirtymän ja ihmisoikeuksia kunnioittavan elinkeinopolitiikan keskeinen edellytys. Näiden tavoitteiden toteutuminen tulee varmistaa selkeällä ja kansainvälisten

yrittävien yrityksiä ja ihmisoikeuksia koskevien periaatteiden⁶, mukaisella lainsäädännöllä.

Yritysten ihmisoikeusvastuun ei tule perustua vapaaehtoisuuteen, vaan yrityksiä tulee velvoittaa kunnioittamaan ihmisoikeuksia selkeällä ja johdonmukaisella sääntelyllä. Ihmisoikeuksia kunnioittava yritystoiminta ja selkeä yritys vastuusääntely on kaikkien etu: epäeettiset alihankintaketjut, epäinhimilliset työolot tai ympäristön kustannuksella tehdyt säästöt vääristävät kilpailua ja vaikeuttavat vastuullisten yritysten toimintaa.

Euroopan unionissa hyväksyttiin vuonna 2024 kunnianhimoinen ja kansainvälisiä standardeja pääpiirteittäin kunnioittava yritys vastuudirektiivi. Tämä direktiivi kuitenkin vesitettiin niin kutsutussa Omnibus I -prosessissa ennen kuin sitä oli saatu voimaan kansallisella tasolla⁷.

EU:n vesitetty yritys vastuusääntely tulee korjata vastaamaan kansainvälisiä yritys vastuustandardeja. Suomen tulee kansallisella sääntelyllä korjata Omnibus I -prosessissa tehtyjä vesityksiä sekä ajaa EU:ssa direktiivin korjaamista vastaamaan kansainvälisiä yritys vastuustandardeja. Esimerkiksi direktiivin soveltamisalaa tulee laajentaa sekä ilmastosiirtymäsuunnitelmat tulee palauttaa direktiiviin.

Kunnioittavasti

Niina Laajapuro
Ihmisoikeustyön johtaja

Lisätietoja antaa:

Vaikuttamistyön asiantuntija Vilja Härkönen, vilja.harkonen@amnesty.fi

Viitteet

¹ Yle 2017, Onko maahanmuuttajan työpaikka muilta pois? – 8 myyttiä työstä, <https://yle.fi/aihe/a/20-156780>.

² Sisäministeriö 2021, Kansainvälistä suojelua tarvitseva voisi tulla maahan myös suoraan työn tai opiskelun perusteella – mallin kokeilu Suomessa vaatii pohdintaa, <https://intermin.fi/-/kansainvalista-suojelua-tarvitseva-voisi-tulla-maahan-myos-suoraan-tyon-tai-opiskelun-perusteella-mallin-kokeilu-suomessa-vaatii-pohdintaa>.

³ Ks. esim. Amnesty International ja Saamelaisneuvosto 2025: “Just Transition Or ‘Green Colonialism’?: How mineral extraction and new energy projects without free, prior and informed consent are threatening Indigenous Sámi livelihoods and culture in Sweden, Norway and Finland”, <https://www.amnesty.org/en/documents/eur20/8913/2025/en/>; Amnesty International 2025: "What Do We Get in Return? How the Philippines Nickel Boom Harms Human Rights", <https://www.amnesty.org/en/documents/asa35/8607/2024/en/>; Amnesty International 2016, : “This is what we die for”: Human rights abuses in the Democratic Republic of the Congo power the global trade in cobalt, <https://www.amnesty.org/en/documents/afr62/3183/2016/en/>.

⁴ Suomen ilmastopaneelin raportti 1/2023, <https://ilmastopaneeli.fi/hae-julkaisuja/ilmastopolitiikan-oikeudenmukaisuuden-arviointi/>.

⁵ Suomen ilmastopaneelin raportti 1/2023, <https://ilmastopaneeli.fi/hae-julkaisuja/ilmastopolitiikan-oikeudenmukaisuuden-arviointi/>.

⁶ UNDP, United Nations Guiding Principles on Business and Human Rights, <https://files.acquia.undp.org/public/migration/in/UNGP-Brochure.pdf>. (viitattu 22.5.2026)

⁷ Amnesty International 2025, EU: Deregulation deal on climate and human rights ‘betrays people and the planet’, <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2025/12/eu-deregulation-deal-on-climate-and-human-rights-betrays-people-and-the-planet/>.